

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри ІАІАС
доктор історичних наук,
професор
Василь ОРЛИК
«___»_____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:
**«Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д.І.Чижевського:
цифрова бібліотека»**

Виконав: здобувач вищої освіти
IV курсу, групи ІС-21
ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна
справа» спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»

МАСЛЯН Анастасія Вікторівна
«___»_____ 2025 р.

Керівник роботи:
кандидат історичних наук, доцент
_____Микола ТУПЧІЄНКО
«___»_____ 2025 р.

Рецензент:
к. пед. н., директор Кропивницького
фахового коледжу Приватного вищого
навчального закладу «Університет сучасних
знань»
_____Тетяна ШИШКІНА

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

1.1. Історіографічний огляд проблеми функціонування цифрової бібліотеки

1.2. Методи дослідження

1.3. Джерельна база дослідження

РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

2.1. Поняття та особливості цифрової бібліотеки

2.2. Функції та переваги цифрових бібліотек

2.3. Світовий та український досвід цифровізації бібліотек

РОЗДІЛ 3. ЦИФРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ Д. І. ЧИЖЕВСЬКОГО

3.1. Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського: історія та сучасність

3.2. Основні цифрові ресурси та сервіси бібліотеки

3.3. Оцифрування фондів: принципи, інструменти, технології

3.4. Онлайн-платформи, бази даних та інформаційні продукти

3.5. Використання цифрової бібліотеки користувачами

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ВСТУП

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій бібліотеки переживають суттєві трансформації, переходячи від традиційних форм зберігання і надання інформації до цифрових форматів. Цифровізація бібліотечної діяльності відкриває нові можливості для розширення доступу до знань, підвищення якості обслуговування користувачів і збереження культурної спадщини. Особливо важливо це для регіональних бібліотек, які відіграють ключову роль у формуванні інформаційного середовища та підтримці освітніх і наукових процесів на місцевому рівні.

Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського є провідним інформаційно-культурним центром Кіровоградської області. Вона має багату історію та унікальні фонди, що становлять важливу частину національної культурної спадщини. Водночас бібліотека активно впроваджує цифрові технології, створюючи електронні каталоги, цифрові колекції, онлайн-сервіси, що відповідає сучасним тенденціям розвитку бібліотечної справи та запитам користувачів.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного вивчення процесів цифровізації бібліотечних ресурсів і сервісів на прикладі конкретної установи, що дозволяє окреслити перспективи подальшого розвитку та оптимізації діяльності бібліотеки в цифрову добу.

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей формування та функціонування цифрової бібліотеки Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського, визначенні основних цифрових ресурсів, сервісів, технологій оцифрування та аналізі користування ними.

Для досягнення поставленої мети вирішено наступні **завдання**:

- розглянути історичний розвиток бібліотеки та її сучасний стан у контексті цифрової трансформації;

- проаналізувати основні цифрові ресурси та сервіси, що надаються бібліотекою;
- дослідити технології та принципи оцифрування бібліотечних фондів;
- вивчити особливості використання цифрової бібліотеки користувачами;
- окреслити перспективи розвитку цифрової діяльності бібліотеки.

Об'єктом дослідження є Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського як соціокультурний інститут.

Предметом дослідження є цифрові ресурси, сервіси та технології оцифрування в діяльності бібліотеки.

Методи дослідження включають аналіз наукової літератури, документальний аналіз, моніторинг цифрових ресурсів бібліотеки, опитування користувачів, статистичний аналіз.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі цифрової трансформації бібліотеки імені Д. І. Чижевського, виявленні особливостей формування цифрових ресурсів та сервісів, а також оцінці їх впливу на якість інформаційного обслуговування користувачів.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для подальшого вдосконалення цифрових сервісів бібліотеки, розробки рекомендацій щодо оцифрування фондів та підвищення цифрової грамотності користувачів.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглядаються історіографія, джерельна база та методи дослідження. Другий розділ присвячено аналізу діяльності бібліотеки та її цифрових ресурсів. Третій розділ зосереджений на оцифруванні фондів, цифрових сервісах та використанні цифрової бібліотеки користувачами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

1.1. Історіографічний огляд проблеми функціонування цифрової бібліотеки

Цифрові бібліотеки є надзвичайно важливими інституціями у XXI столітті, оскільки вони виконують низку ключових функцій, що відповідають викликам інформаційної епохи та цифрової трансформації суспільства.

Цифрові бібліотеки забезпечують відкритий, необмежений доступ до інформаційних ресурсів незалежно від географічного розташування користувача, його фізичних можливостей чи соціального статусу. Це сприяє демократизації знань і створює рівні умови для освіти й саморозвитку.

Оцифрування архівів, рідкісних рукописів, історичних документів і книжкових пам'яток дозволяє зберегти їх від фізичного знищення та зробити доступними для широкого кола дослідників і громадськості. Таким чином цифрові бібліотеки стають цифровими скарбницями культурної та історичної пам'яті.

Надаючи доступ до баз даних, електронних журналів, дисертацій, підручників і навчально-методичних матеріалів, такі бібліотеки підтримують академічну мобільність, міжуніверситетську співпрацю й розвиток відкритої науки.

Цифрові бібліотеки використовують сучасні ІКТ, створюючи інтерактивні сервіси, віртуальні читальні зали, пошукові системи нового покоління, а також платформи для обміну знаннями. Це сприяє підвищенню інформаційної культури та залученню користувачів до активного споживання і створення цифрового контенту.

В українознавчому контексті цифрові бібліотеки відіграють важливу роль у представленні української культури, мови, історії в міжнародному інформаційному просторі. Такі проекти, як «Україніка», «Пам'ять України», посилюють інформаційну безпеку та зміцнюють національну ідентичність.

Останні десятиліття позначені стрімким розвитком цифрових технологій, що суттєво трансформували підходи до зберігання, поширення та використання інформації. У цьому контексті особливої уваги набула концепція цифрової бібліотеки – інноваційного середовища, яке забезпечує доступ до інформаційних ресурсів незалежно від географічних чи часових обмежень. Проблема функціонування цифрових бібліотек стала об'єктом міждисциплінарного наукового інтересу, охоплюючи сфери інформатики, бібліотекознавства, документознавства, культурології та освітніх технологій.

Історіографічний огляд дозволяє простежити, як еволюціонувало бачення цифрової бібліотеки: від ранніх досліджень, що акцентували увагу на технічних аспектах оцифрування, до сучасних праць, які розглядають цифрову бібліотеку як динамічну соціокультурну інституцію. У цьому розділі здійснюється аналіз основних наукових підходів до проблеми функціонування цифрових бібліотек, виокремлюються ключові напрями досліджень, провідні концепції та актуальні дискусії, що формують сучасне уявлення про цю складну й багатогранну проблему.

Актуальні проблеми розвитку бібліотечної трансформації висвітлюють як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці, серед яких О. Онищенко, Л. Дубровіна, В. Горовий Г. Шемаєва Т. Берестова, Т. Добко; В. Копанєва та ін., І. Бородай, Л. Татарчук, Т. Підгайна та інші.

У наукових працях провідних українських дослідників – Л. А. Дубровіної, В. М. Горового, О. М. Василенко, О. А. Вакульчук, Г. В. Індиченко, Т. В. Коваль, Г. І. Ковальчук, Л. Й. Костенко,

К. В. Лобузінюї, Л. В. Мухи, В. І. Попика та інших – всебічно висвітлено як збереження традицій, так і впровадження інновацій у діяльність наукових бібліотек в умовах цифровізації. Як українські, так і зарубіжні науковці приділяють значну увагу теоретичним і прикладним аспектам функціонування електронних інформаційних ресурсів, їх створенню, організації доступу до них, а також питанням модернізації бібліотечної практики у веб-орієнтованому середовищі.

У фокусі сучасних досліджень – трансформація діяльності наукових бібліотек, удосконалення систем управління та професійної взаємодії, розвиток соціально-комунікаційної функції бібліотек в епоху інформатизації. Також активно розробляються питання біобібліографії як ресурсу культурних і суспільно-політичних змін, еволюції бібліотечно-інформаційної термінології, інтеграції традиційних та цифрових бібліографічних ресурсів, зокрема у формуванні періодичного репертуару. Окрема увага приділяється формуванню та використанню рукописної й архівної спадщини, питанням збереження бібліотечних фондів, а також методам атрибуції та опису документних пам'яток як невід'ємної частини наукових досліджень¹.

Чисельні наукові праці присвячено трансформації бібліотек закладів вищої освіти. У статті О. Воскобойнікової-Гузевої, О. та Н. Терещенко представлено результати структурного й змістовного аналізу стратегічних напрямів розвитку наукових бібліотек семи провідних європейських університетів: Національного університету «Києво-Могилянська академія», Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

¹ Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху: Том 1 : матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 8–10 жовтня 2019 р.) : у 2 т. / ред. Л. А. Дубровіна, В. М. Горювий, О. М. Василенко, О. А. Вакульчук, Г. В. Індиченко, Т. В. Коваль, Г. І. Ковальчук, Л. Й. Костенко, К. В. Лобузіню, Л. В. Муха, В. І. Попик, Г. Я. Рудий, О. П. Степченко, Н. В. Стрішенець. – Київ: НБУВ, 2019. – 466 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003400>

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київського університету імені Бориса Грінченка, Вільнюського, Варшавського та Ягеллонського університетів. У межах дослідження було застосовано системний, структурний та контент-аналіз як методологічну основу.

На основі проведеного аналізу було визначено п'ять ключових стратегічних векторів, спільних для досліджуваних бібліотек:

- освітній – зосереджений на забезпеченні якісного навчального процесу шляхом документного та інформаційного супроводу студентів і ресурсної підтримки викладачів;

- науковий – охоплює інфраструктурну підтримку наукових досліджень, інформаційне забезпечення та сприяння управлінню дослідницькими результатами;

- технологічний – передбачає інтеграцію сучасних технологічних рішень, оновлення матеріально-технічної бази, створення комфортного фізичного й цифрового середовища;

- партнерський – реалізується через активну взаємодію з іншими бібліотеками, освітніми установами, державними й приватними структурами, а також у межах міжнародної співпраці;

- професійний – спрямований на розвиток персоналу бібліотек, формування умов для професійного зростання.

Загальною закономірністю виявлено інтеграцію стратегічних цілей бібліотек із загальними стратегічними орієнтирами університетів, що свідчить про їхню тісну взаємодію та спільну участь у процесах модернізації вищої освіти. Наукова бібліотека інтерпретується як повноцінний інтелектуальний центр університету, складна інформаційно-комунікаційна структура, що активно сприяє якості навчального процесу та наукових досліджень.

Окремо підкреслюється, що стратегічне планування здійснюється із поєднанням традиційних методів і сучасних інноваційних підходів. Найпрогресивніші з розробників стратегій орієнтуються на трансформацію бібліотек у простір комфортного віртуального користування, а також у середовище для креативного спілкування, створення й упровадження інновацій. Такі стратегії відображають активну підтримку концепцій Відкритої науки (Open Science) та Відкритої освіти (Open Education), а також фокус на читачеві як активному учасникові комунікаційного процесу².

Актуальні на сьогодні проблеми впливу електронних інформаційних ресурсів бібліотек на розвиток інтелектуального та духовного потенціалу українського суспільства перебувають у полі зору О. Онищенко, Л. Дубровіної, В. Горового. Дослідники ретельно аналізують сучасний стан бібліотечних електронних ресурсів, всебічно вивчають можливості їх використання з метою розвитку науки та культури та суспільне життя³.

У науковій публікації Н. Сенченко проаналізовано ключові аспекти створення цифрових колекцій у структурі електронних бібліотек, окреслено їхнє значення та функціональну роль в умовах інтенсивного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Окрема увага приділена викликам, що супроводжують процеси цифровізації бібліотечних ресурсів.

Розглянуто нормативно-методичне забезпечення процесу оцифрування документальної спадщини, акцентовано на потребі уніфікації

² Воскобойнікова-Гузева, О., & Терещенко, Н. (2024). Вектори стратегічного розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти України, Литви, Польщі. Науково-педагогічні студії, 5(5), 145-160. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2021-5-145-160>

³ Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства [Текст] : [монографія] / [О. С. Онищенко та ін.] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К. : НБУВ, 2011. 247 с.

підходів через запровадження єдиних міжнародних стандартів. Зокрема, подано огляд історії розробки та впровадження формату EAD (Encoded Archival Description), призначеного для опису електронних архівних документів.

У контексті стрімкої цифрової трансформації та державного курсу України на цифровізацію, автори підкреслюють актуальність ініціатив щодо переведення у цифровий формат фондів архівів, бібліотек, музеїв і видавництв із метою формування національного електронного сегмента документальної пам'яті. У цьому зв'язку детально розглядається проєкт «Пам'ять України», що покликаний стати єдиною загальнонаціональною гіпертекстовою платформою для збереження й популяризації історико-культурного надбання.

Для ілюстрації міжнародного досвіду надано приклади цифрових колекцій, створених Бібліотекою Конгресу США в межах програми «American Memory».

Окремо окреслено перелік основних цифрових колекцій, які заплановано сформувати у процесі реалізації українського проєкту «Документальна пам'ять Києво-Печерської лаври», що має на меті оцифрування унікальних джерел та забезпечення відкритого доступу до них через електронну бібліотеку⁴.

У статті проаналізовано Ключові завдання та функціональні особливості електронної бібліотеки «Україніка» – унікального інтегрованого ресурсу, що акумулює цифрову документальну спадщину України проаналізовано у статті В. Добровольської. У дослідженні висвітлено сучасне бачення бібліотеки як важливого соціального та

⁴ Сенченко Н. Актуальні питання формування цифрових колекцій електронних бібліотек. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 1. С. 15–24.

культурного інституту, покликаного забезпечувати доступ до національного інтелектуального надбання. «Україніка» позиціонується як національний довідково-інформаційний та документальний ресурс, що охоплює архівні, рукописні та друковані матеріали, створені в Україні або за її межами, але присвячені українській тематиці — її історії, економіці, культурі. Основу ресурсу становлять принципи систематичного обліку, збереження та популяризації документальної спадщини українського народу.

Однією з характерних рис проекту є впровадження оригінальної моделі організації знань, яка ґрунтується на застосуванні унікального довідково-пошукового апарату, доповненого іконографічним супроводом. Інтернет-ресурси органічно інтегруються в єдину пошукову систему поряд з іншими електронними документальними джерелами.

Сформована вебліографія поступово виконує функцію інтернет-навігатора українознавчого сегменту мережі, з перспективою її використання як орієнтиру для визначення цінності онлайн-ресурсів з огляду на можливість їх архівування та довготривалого збереження.

Інтелектуальна інфраструктура «Україніки» тісно взаємодіє з іншими українськими електронними довідковими проєктами, зокрема: Вікіпедією, Енциклопедією історії України, Internet Encyclopedia of Ukraine, Енциклопедією сучасної України та Українським національним біографічним архівом. Завдяки цій міжресурсній інтеграції електронна бібліотека «Україніка» виконує роль повноцінного національного порталу знань про Україну.⁵

Важливим аспектом трансформації сучасних бібліотек є звернення до соцмереж, так Т. Гранчак аналізує різноманітні види і форми використання

⁵ Добровольська В. В. Електронна бібліотека «Україніка» – унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини / В. В. Добровольська // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 1. С. 79–87. <http://journals.uran.ua/bdi/article/view/205424>.

національними бібліотеками світу та України різних соціальних мереж з метою поліпшення бібліотечного обслуговування. Авторка всебічно розкриває особливості окремих мереж як платформ представлення бібліотечних продуктів та послуг ⁶.

У контексті заявленої проблеми цінним є видання від укладачів В. Пашкової і Т. Ярошенко для бібліотечних працівників, викладачів, студентів і всіх зацікавлених у практичному розумінні процесів взаємодії з електронними книгами та пристроями для їх читання в сучасному бібліотечному середовищі. Автори представляють основні підходи до організації бібліотечної діяльності, пов'язаної з електронними книгами та пристроями для їх читання – так званими електронними рідерами. Роз'яснюють сутність понять «електронна книга» та «електронна читанка», а також характеризують принципи, процедури та технічні аспекти впровадження електронних видань у бібліотечну практику. Особливу увагу приділено аналізу зарубіжного досвіду та прикладів реалізації відповідних сервісів у вітчизняних бібліотеках. Розглянуто можливі моделі використання електронних читанок у книгозбірнях, запропоновано орієнтовні правила користування цими пристроями в умовах бібліотеки, а також наведено методичні рекомендації щодо популяризації нових електронних послуг серед користувачів ⁷.

У дисертаційному дослідженні О. М. Рибачка «Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (1980–2010-ті роки)» проаналізовано історичну еволюцію створення та розвитку цифрових платформ, орієнтованих на збереження культурної спадщини. Автор

⁶ Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг. *Бібл. вісн.* 2016. № 1. С. 18–29.

⁷ Електронні книжки та електронні читанки (рідери) в бібліотеці: з чого почати? / Укр. бібл. асоц., Нац. парламент. б-ка України, Наук. б-ка Нац. ун-ту «Києво-Могилян. акад.» ; [уклад. : Пашкова В. С., Ярошенко Т. О.]. К. : Самміт-Книга, 2013. 64 с.

досліджує етапи формування міжнародних цифрових ресурсів, стратегічні підходи до їх розвитку та механізми міжінституційної інтеграції у сфері архівної, бібліотечної й музейної справи.⁸

Ключові компоненти електронної бібліотеки як важливої складової сучасного інформаційного суспільства, що перебуває в активній фазі розвитку досліджено у науковій статті Н. Пасмор. Автор розкриває перспективи застосування консенсусних підходів у новітніх технологіях, які використовуються для формування електронних бібліотек, організації доступу до децентралізованих знанневих ресурсів та їх подальшої інтеграції в єдиний інформаційний простір⁹.

У науковій роботі Л. Приходько проаналізовано підходи до збереження та забезпечення доступу до культурної спадщини в цифровому форматі відповідно до нормативно-правових актів ЮНЕСКО та Європейського Союзу. Особливу увагу приділено європейському досвіду формування інтегрованих цифрових інформаційних ресурсів, спрямованих на консолідацію та популяризацію культурної спадщини в умовах цифрової трансформації¹⁰.

Як слушно зауважує М. Малюга, онлайн-бібліотеки сьогодні становлять невід'ємну складову глобальної культурно-інформаційної інфраструктури. Їхня адаптація до умов цифрового медіасередовища є не лише вимогою часу, а й важливою можливістю для особистісного розвитку

⁸ Рибачок О. М. Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (80-ті роки ХХ – 10-ті роки ХХІ ст.) : дис. ... канд. іст. наук / Рибачок Олег Миколайович ; Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2018. 242 с.

⁹ Пасмор Н. П. Сучасна бібліотека – центр створення і зберігання інформаційних ресурсів // Питання вдосконалення діяльності відділів рідкісних книг бібліотек в інформаційному забезпеченні науково-освітнього процесу : матеріали вист. учасників «круглого столу» (м. Харків, 29 берез. 2012 р.). Х., 2012. С. 41–44.

¹⁰ Приходько Л. Ф. Збереження цифрової культурної спадщини – імператив ХХІ століття (за документами ЮНЕСКО і Європейського Союзу) / Л. Ф. Приходько // *Архіви України*. 2019. Вип. 2. С. 67–92.

користувачів та розбудови цифрового суспільства в умовах постійного зростання обсягів знань та інформації ¹¹.

Аналіз наукової літератури засвідчив активне формування теоретико-методологічної основи досліджень, присвячених цифровим бібліотекам як ключовим елементам інформаційного суспільства. У працях вітчизняних і зарубіжних авторів висвітлюються концептуальні засади створення, функціонування та стратегічного розвитку електронних бібліотек, зокрема — проблематика цифровізації документальної спадщини, інтеграції знанневих ресурсів, захисту інформації та використання міжнародних стандартів у цій сфері.

Окрему увагу дослідники приділяють соціальній, культурній та освітній ролі цифрових бібліотек, а також інституційним моделям їхньої діяльності в умовах цифрового трансформування. Аналізуються приклади реалізації національних і міжнародних проєктів, таких як «Україніка», «Пам'ять України», «Документальна пам'ять Києво-Печерської лаври» та «American Memoгу», що демонструють можливості електронних платформ у збереженні та поширенні культурної спадщини.

Історіографічний огляд також свідчить про зростання уваги до міждисциплінарних підходів у дослідженні цифрових бібліотек — на перетині бібліотекознавства, архівознавства, інформатики та соціальних комунікацій. Це дозволяє комплексно оцінювати як технологічні, так і гуманітарні аспекти їх розвитку, сприяючи формуванню цілісного бачення

¹¹ Малюга М. М. Цифрові бібліотеки як мегаджерело інформації для опорних закладів освіти. *Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności*. Tom 6. 17 czerwca 2019 rok. Krakow, Polska С. 124–127. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716511/1/%D0%A6%D0%B8%D1%84_%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB_2.pdf

цифрової бібліотеки як сучасного інформаційного, культурного та освітнього інституту.

1.2. Методи дослідження

Методологічна основа дослідження ґрунтується на комплексному підході до вивчення проблем функціонування цифрових бібліотек, що охоплює аналіз теоретичних засад, емпіричних даних, нормативно-правових актів, стратегічних документів та практичного досвіду бібліотек у цифрову епоху. Такий підхід дозволяє всебічно дослідити трансформаційні процеси, що відбуваються у бібліотечному середовищі під впливом цифровізації.

У дослідженні використано низку загальнонаукових і спеціальних методів:

Аналіз і синтез – застосовувались для вивчення наукових джерел, порівняння теоретичних підходів до цифрової бібліотеки як соціокультурного та інформаційного феномену.

Контент-аналіз – використовувався для систематизації змісту стратегічних документів бібліотек провідних українських та європейських університетів, визначення ключових напрямів розвитку.

Порівняльний аналіз – допоміг зіставити особливості організації цифрових бібліотек у різних країнах, виявити спільні тенденції та національні відмінності.

Системний підхід – дав змогу розглядати цифрову бібліотеку як багатокomпонентну динамічну систему, що поєднує інформаційно-комунікаційні, технологічні, освітні та управлінські елементи.

Метод моделювання – застосовувався для формулювання узагальненого уявлення про стратегічні орієнтири розвитку цифрових бібліотек у контексті сучасної інформаційної політики закладів вищої освіти.

Крім того, у процесі дослідження враховано принципи міждисциплінарності, інтегративності, наукової об'єктивності, що забезпечує глибше розуміння сутності проблематики цифрової бібліотеки в умовах динамічного розвитку інформаційного суспільства.

З метою уточнення теоретичних висновків та перевірки гіпотез було проведено емпіричне дослідження, яке включало:

Огляд офіційного вебсайту та стратегічних документів ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. Аналіз напрямів розвитку, цифрових сервісів, структури доступу до електронних ресурсів, а також інноваційні підходи в організації користувацького досвіду.

Аналіз опублікованих звітів бібліотеки та публікацій у фаховій періодиці, що дозволило простежити динаміку впровадження цифрових технологій, зміну користувацьких запитів і нові моделі надання послуг.

Оцінка використання концепцій Open Science та Open Education, що виявила ступінь інтеграції бібліотеки до європейського освітнього й наукового простору.

Результати емпіричного аналізу стали основою для формування висновків щодо стратегічних тенденцій розвитку цифрових бібліотек, їх ролі у модернізації вищої освіти та наукової діяльності.

Отже, у процесі дослідження застосовано комплекс наукових методів, що забезпечили системний підхід до вивчення проблеми функціонування цифрової бібліотеки. Теоретичні методи – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація — дозволили осмислити сутність поняття «цифрова бібліотека» та виокремити ключові напрями її розвитку в сучасному інформаційному середовищі. Застосування контент-аналізу та порівняльного аналізу дало змогу виявити спільні риси й особливості організації цифрових бібліотек в українських і зарубіжних вищих навчальних закладах. Системний підхід дозволив розглядати електронну бібліотеку як цілісну інформаційно-комунікаційну систему з

освітніми, науковими, технологічними та управлінськими функціями. Використання моделювання сприяло формуванню узагальненої уявної структури стратегічного розвитку цифрової бібліотеки.

Доповненням до теоретичних методів стала емпірична база дослідження, що включала аналіз документів, офіційних сайтів, стратегічних програм і досвіду реальних бібліотек. Такий методичний інструментарій забезпечив обґрунтованість отриманих результатів та їхню релевантність до практики розвитку цифрових бібліотек.

1.3. Джерельна база дослідження

Інформаційне підґрунтя даного дослідження доцільно класифікувати на три основні групи:

1. Нормативно-правові акти.
2. Державні стандарти України.
3. Внутрішня документація бібліотеки.

Важливим джерелом для опрацювання матеріалу стала офіційна вебсторінка та документальні ресурси ОУНБ імені Д. І. Чижевського [47], які відображають практичний досвід організації цифрових бібліотечних процесів.

До першої групи належать нормативно-правові акти, що регламентують функціонування інформаційної сфери та діяльність бібліотек, зокрема: Конституція України (стаття 34) [32], Закони України «Про авторське право і суміжні права» [37], «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [38], «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [40], «Про інформацію» [42], а також «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [44]. Ці документи формують правове підґрунтя функціонування бібліотек у цифровому середовищі, визначаючи засади доступу, захисту й використання інформації.

Друга група охоплює державні стандарти, які регулюють процеси інформаційної діяльності та документаційного забезпечення:

- ДСТУ 2228-93. Система оброблення інформації. Підготовка і оброблення даних. Терміни та визначення – визначає базові поняття, пов'язані зі створенням, введенням та обробленням інформації, не охоплюючи аспекти системного оброблення даних [21];
- ДСТУ 3396.0-96. Захист інформації. Технічний захист інформації. Основні положення – встановлює вимоги до організації технічного захисту інформації у різних сферах, незалежно від форми власності [22];
- ДСТУ 2392-94. Інформатизація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення — застосовується в нормативній документації у сфері інформаційної діяльності та програмного забезпечення [23];
- ДСТУ 7154:2010 Інформація та документація. Принципи бібліографічного упорядкування – регламентує стандарти бібліографічного опису та систематизації інформації [24].

Третю групу складають внутрішні регламентуючі документи бібліотеки – положення, інструкції, звіти, плани розвитку, які відображають особливості організації цифрових процесів у межах конкретної установи. Також до емпіричної бази увійшли матеріали, що свідчать про залучення бібліотеки до професійних спільнот та мереж для обміну досвідом, впровадження принципів відкритості та інноваційності.

- Статут (Додаток А).
- Електронні бази даних (Додаток Б).
- Автоматизація комп'ютерних процесів (Додаток В).
- Правила користування бібліотекою (Додаток Г).
- Звіт про діяльність бібліотеки за 2023 рік (Додаток Д).

Джерельною базою електронних ресурсів бібліотеки є електронні ресурси різних бібліотек, вільно доступні електронні ресурси, українознавчі сайти та

веб-ресурси наукових установ, культурних закладів, оцифровані видання із фондів бібліотек, авторські електронні версії видань [48; 49; 50; 51; 52; 53; 54; 55; 56; 57].

На завершення варто зазначити, що розгляд джерельної бази дослідження демонструє комплексний підхід до аналізу цифрових ресурсів та електронної інформаційної діяльності в контексті сучасної бібліотечної практики.

Підсумовуючи, зазначимо, проведений історіографічний аналіз засвідчив, що проблема функціонування цифрових бібліотек активно досліджується в міждисциплінарному науковому полі, зокрема в бібліотекознавстві, інформатиці, документознавстві, соціальних комунікаціях та освітніх технологіях. Наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників розкривають як традиційні, так і інноваційні підходи до організації діяльності бібліотек у цифрову епоху. Виявлено тенденцію до інтеграції цифрових бібліотек у соціокультурне середовище, а також акцент на їхню роль у забезпеченні доступу до знань, підтримці наукової комунікації та розвитку інформаційної культури.

У ході дослідження було застосовано комплекс методів, які забезпечили системність, глибину й об'єктивність аналізу. Теоретичні методи (аналіз, синтез, моделювання) дозволили сформуванню узагальненого бачення феномену цифрової бібліотеки. Практико-орієнтовані методи (контент-аналіз, порівняльний аналіз, емпіричне спостереження) сприяли вивченню конкретних прикладів стратегічного розвитку бібліотек. Застосування системного та міждисциплінарного підходів забезпечило інтеграцію різних аспектів проблематики — правового, інформаційного, технологічного, організаційного.

Аналіз джерельної бази засвідчив її різноплановість і репрезентативність. Залучені нормативно-правові акти сформували правовий

контекст дослідження, державні стандарти – методичну і термінологічну основу, а внутрішня документація конкретної бібліотеки (ОУНБ ім. Д. І. Чижевського) надала емпіричну фактуру для аналізу реальних практик цифрової трансформації. Поєднання офіційних документів, професійних матеріалів і актуальних ресурсів забезпечило глибину дослідницького підходу та дозволило повноцінно охопити предмет вивчення.

РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

2.1. Поняття та особливості цифрової бібліотеки

Сучасне суспільство, яке отримало назву цифрового, перебуває в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, які досить інтенсивно впливають на всі сфери людської діяльності. За таких обставин окреслилася одна з найважливіших змін – інформація стрімко перетворилася на стратегічний ресурс, інформаційний простір – на ключове середовище взаємодії знань, науки, культури та освіти. З використанням інформаційно-комунікаційних технологій в умовах інтенсивної трансформації традиційні форми зберігання та поширення знань стрімко трансформуються і, відповідно, поступаються місцем новітнім цифровим моделям. Однією з таких новітніх цифрових моделей стала цифрова бібліотека.

У ХХІ столітті інформація стала стратегічним ресурсом суспільства. Інтенсивний розвиток цифрових технологій спричинився до докорінних змін у способах зберігання, пошуку, передачі та використання знань. У цьому контексті цифрова бібліотека стала важливим інструментом, за допомогою якого стало можливим здійснення процесів упорядкування, збереження та розповсюдження різного роду інформаційних ресурсів. Крім того сучасна цифрова бібліотека успішно виконує роль надійного посередника між суспільством та інформаційним простором.

У сучасному інформаційному суспільстві, де провідну роль відіграють цифрові технології, трансформація традиційних бібліотек у цифрові стала закономірним і необхідним етапом розвитку інформаційної інфраструктури. Цифрова бібліотека стала однією з ключових складових електронного інформаційного простору, що забезпечує збереження, систематизацію та надання доступу до цифрових ресурсів широкому колу користувачів.

Сучасна цифрова бібліотека – це складна інформаційна система, а не простий набір оцифрованих документів. Як засвідчила практика вітчизняних та зарубіжних бібліотек, цифрова бібліотека базується на використанні сучасних ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій), що забезпечує успішну реалізацію процесів створення, зберігання, обробки та поширення знань у цифровій формі. Цифрова бібліотека, на відміну від традиційної, забезпечує цілодобовий доступ до знань незалежно від географічного місця знаходження користувача, сприяє розвиткові відкритої науки, освіти та культури.

Цифрова бібліотека – це сукупність електронних інформаційних ресурсів, що організовані за бібліотечними принципами, мають структурований доступ, функціонують у віртуальному просторі та забезпечують користувачам можливість отримувати, зберігати, поширювати й використовувати знання у цифровому форматі.

Цифрова бібліотека не є просто оцифрованою версією традиційної бібліотеки. Її ключові особливості визначаються такими параметрами:

- Доступність: цифрові ресурси доступні незалежно від географічного місцезнаходження користувача, 24/7, що значно розширює можливості використання інформації.
- Мультимедійність: ЦБ містять не лише текстові документи, а й графіку, аудіо- та відеофайли, інтерактивні елементи.
- Швидкий пошук і навігація: сучасні цифрові бібліотеки використовують розвинені системи метаданих та індексації, що дозволяє ефективно здійснювати пошук інформації.
- Захист авторських прав: цифрові ресурси супроводжуються правовими механізмами доступу та використання, включаючи ліцензії, DRM-системи тощо.

- Інтерактивність та персоналізація: користувачі можуть створювати власні добірки, залишати анотації, коментувати та взаємодіяти з іншими читачами.

Цифрові бібліотеки часто інтегруються у глобальні інформаційні мережі, такі як World Digital Library, Europeana, Google Books та інші, сприяючи глобалізації доступу до знань і культурної спадщини.

Таким чином, цифрова бібліотека є не просто технологічною інновацією, а новим інститутом комунікації знань, який суттєво змінює традиційне уявлення про бібліотечну справу та створює нові можливості для наукової, освітньої та культурної діяльності.

До цифрових ресурсів належать оцифровані документи, електронні книги, бази даних, мультимедійні файли, інтерактивні карти, цифрові архіви тощо.

Основними особливостями цифрової бібліотеки визначено такі елементи:

- віддалений доступ до інформації;
- використання метаданих і електронних каталогів;
- інтеграція з іншими інформаційними платформами;
- забезпечення пошуку, перегляду та завантаження документів;
- захист авторських прав.

У світовій практиці цифрові бібліотеки функціонують не лише як електронне сховище документів, а водночас як складна соціально-технологічна полі функціональна система, яка виконує ряд важливих функцій, а саме: освітню, наукову, культурну та комунікативну. З виникненням цифрових бібліотек виникла та оформилася відповідна парадигма доступу до інформації, яка відкрила нові можливості для глобального обміну знаннями, забезпечила розширення доступу до освітніх ресурсів, збереження культурної спадщини, а також реалізації принципів відкритої науки.

Нині визначальні тенденції цифровізації бібліотечної справи, і національні, і світові, переконують у тому, що цифрова бібліотека закономірно

займає позицію ключового елемента інформаційної інфраструктури, особливо чітко це проявляється в умовах соціально чи політично напружених, наприклад, в умовах пандемії, воєнних та соціально-економічних викликів. Зважаючи на викладене, варто наголосити на тому, що дослідження особливостей цифрових бібліотек, їхніх функцій, ролі та переваг порівняно із традиційними джерелами та носіями інформації виявляється надзвичайно актуальним.

Сучасна цифрова бібліотека формує новий інформаційний простір, який вирізняється такими характерними особливостями:

- інтерактивністю;
- швидкістю пошуку;
- мультимедійністю;
- підтримкою інтелектуальних систем;
- доступністю для широких верст населення, в тому числі і для людей з інклюзивними потребами.

Необхідно відзначити, що цей інформаційний простір нового формату не обмежується виключно національними межами.

Цей простір не обмежується національними межами, адже цифрові бібліотеки активно інтегруються в глобальні інформаційні мережі. Проекти на кшталт **Europeana**, **World Digital Library**, **Google Books**, **Project Gutenberg** можна вважати виразними прикладами світового масштабу, в яких бібліотеки стали не лише місцем зберігання книг, а й активним середовищем генерації, збереження та обміну знаннями.

Водночас цифрова трансформація бібліотек вимагає врахування цілого ряду вагомих викликів:

- забезпечення авторських прав;
- стандартизації метаданих;
- довготривалого збереження цифрових копій;
- створення інтерфейсів, дружніх до користувача;

- кібербезпеки.

Україна, як частина глобального інформаційного простору, також активно розвиває цифрову бібліотечну інфраструктуру. Прикладами слугують: електронна бібліотека НБУВ, проєкт «Бібліоміст», відкриті електронні бібліотеки університетів тощо. У перспективі саме цифрові бібліотеки можуть стати основою для створення єдиного національного репозиторію знань.

Таким чином, цифрова бібліотека – це не просто продукт цифровізації традиційної установи, а повноцінна інституція нового типу, яка виконує ключову роль у забезпеченні інформаційної безпеки, розвитку освіти, науки, культури.

Цифрова бібліотека – це не просто електронне сховище, а динамічне інформаційне середовище, яке змінює підхід до пошуку знань і комунікації в суспільстві.

2.2. Функції та переваги цифрових бібліотек

Цифрові бібліотеки виконують традиційні функції збирання, зберігання, обробки та надання доступу до інформації, але у новому, більш зручному та швидкому форматі. Серед основних функцій:

- інформаційна – забезпечення оперативного доступу до знань;
- освітня – підтримка формальної та неформальної освіти;
- наукова – доступ до академічних ресурсів і сприяння науковим дослідженням;
- збереження культурної спадщини – оцифрування рідкісних і цінних видань;
- інтеграційна – поєднання традиційних та новітніх інформаційних технологій.

Переваги цифрових бібліотек представлені такими показниками:

- економія часу користувача;
- зниження витрат на обслуговування друкованих фондів;
- необмежена кількість одночасних користувачів;
- збереження оригіналів від фізичного зносу;
- можливість обміну інформацією між бібліотеками в усьому світі.

Разом із тим, цифрові бібліотеки стикаються і з викликами: потреба в технічному забезпеченні, проблеми з авторським правом, цифрова нерівність, потреба в навчанні користувачів.

Цифрові бібліотеки відіграють важливу роль у формуванні інформаційного простору, виконуючи широкий спектр функцій, які забезпечують ефективне зберігання, поширення та використання знань.

Завдяки використанню новітніх цифрових технологій вони значно розширюють традиційні можливості бібліотечних установ.

Назвемо основні функції сучасних цифрових бібліотек:

1. Інформаційна функція. Полягає у забезпеченні доступу до великої кількості електронних джерел: наукових праць, книг, журналів, баз даних, мультимедійних матеріалів. Цифрова бібліотека виконує роль інформаційного посередника між джерелами знань і користувачами.

2. Архівна функція. Суть її зводиться до оцифрування, зберігання та довготривале збереження документів, включно з унікальними історичними, культурними та науковими матеріалами. Вона дозволяє зберігати навіть ті документи, які перебувають у фізично зношеному стані.

3. Освітня функція. Призначення цієї функції полягає у сприянні формальній та неформальній освіті, самонавчанню та безперервному професійному розвитку. Багато цифрових бібліотек інтегруються в освітні платформи, забезпечуючи підтримку освітнього процесу.

4. Комунікативна функція. Суть даної функції зводиться до забезпечення можливостей для взаємодії між користувачами, авторами, дослідниками, що стимулює обмін ідеями та розвиток наукових спільнот.

5. Культурна функція. Популяризація національної та світової культурної спадщини, підтримка мовного, історичного та мистецького надбання.

Перевагами сучасних цифрових бібліотек визначено такі фактори:

Цілодобовий доступ.

Користувачі можуть працювати з ресурсами незалежно від часу доби чи місцезнаходження.

Швидкий пошук та навігація.

Завдяки системам індексації, тегів, гіперпосилань та фільтрів забезпечується миттєвий пошук необхідної інформації.

Економія ресурсів.

Зменшується потреба у фізичних носіях інформації, транспортуванні та зберіганні паперових документів.

Масштабованість.

Можливість швидкого розширення колекцій без суттєвих затрат на фізичну інфраструктуру.

Інклюзивність.

Забезпечення доступу до інформації для людей з інвалідністю, завдяки адаптивним інтерфейсам та озвучуванню текстів.

Захист рідкісних видань.

Оцифровані копії дозволяють зменшити фізичне використання оригіналів, продовжуючи їх термін існування.

Отже, цифрові бібліотеки не лише відповідають викликам часу, а й значною мірою формують нову модель доступу до знань. Вони поєднують у

собі переваги інформаційних технологій і бібліотечної традиції, відкриваючи нові горизонти для науки, освіти та культури.

Приклади відомих цифрових бібліотек

Назва бібліотеки	Країна / організація	Опис
Europeana	Європейський Союз	Наднаціональна платформа, що об'єднує мільйони цифрових об'єктів з європейських музеїв, архівів і бібліотек
World Digital Library	ЮНЕСКО / Бібліотека Конгресу США	Міжнародна цифрова бібліотека, що надає доступ до культурних скарбів з усього світу
Google Books	Google (США)	Один із найбільших проєктів оцифрування книжкового фонду у світі
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського	Україна	Має розділ електронної бібліотеки з науковими публікаціями, архівами періодики та бібліографічними ресурсами
Project Gutenberg	США	Одна з перших цифрових бібліотек, що пропонує вільний доступ до літератури, переважно класики

Аналітична таблиця порівняння цифрової та традиційної бібліотеки

Критерій	Традиційна бібліотека	Цифрова бібліотека
Доступність	Обмежена годинами роботи, фізична присутність обов'язкова	Цілодобовий онлайн-доступ з будь-якої точки світу
Типи матеріалів	Паперові книги, журнали, мікрофільми	Тексти, зображення, аудіо, відео, інтерактивні ресурси
Зберігання	Потребує фізичного	Дані зберігаються на

Критерій	Традиційна бібліотека простору та умов зберігання	Цифрова бібліотека серверах, хмарних платформах
Пошук інформації	Через карткові каталоги або бібліотекаря	Інтелектуальний пошук, фільтри, метадані, повнотекстовий аналіз
Обслуговування користувачів	Особисте обслуговування бібліотекарем	Онлайн-інтерфейси, автоматизовані системи, довідкові сервіси
Доступ для людей з інвалідністю	Обмежений	Висока адаптивність інтерфейсу, озвучення, масштабування тощо
Захист матеріалів	Ризик пошкодження чи втрати	Копії на серверах, контроль доступу, резервне копіювання
Масштабованість	Залежить від фізичної інфраструктури	Швидке додавання нових ресурсів без значних витрат
Фінансові витрати	Витрати на друк, зберігання, обслуговування	Початкові витрати на створення, нижчі експлуатаційні витрати

2.3. Світовий та український досвід цифровізації бібліотечних ресурсів

У світі цифрові бібліотеки активно розвиваються, починаючи з 1990-х років. Одним із перших великих проєктів стала Європейська бібліотека (The European Library) та Europeana, які надають доступ до мільйонів оцифрованих артефактів із музеїв, архівів і бібліотек ЄС. Інший приклад – Digital Public Library of America (DPLA) – об'єднує цифрові ресурси бібліотек та освітніх інституцій США.

До числа успішних світового рівня бібліотек увійшли:

- World Digital Library (WDL) – проєкт Бібліотеки Конгресу США та ЮНЕСКО;
- Gallica (Франція), British Library Digital Collections, Internet Archive, Project Gutenberg.

Світовий досвід створення цифрових бібліотек – це:

1. Europeana. Платформа, яка об'єднує метадані та цифрові копії з понад 2 000 музеїв, архівів і бібліотек Європи, відкриваючи доступ до понад 200 млн записів, включно з 24 млн сторінок тексту та 7 млн об'єктів ru.wikipedia.org. Архітектурно вона реалізована як розподілена система, що підтримує стандарти обміну та багатомовний пошук.

2. World Digital Library (Бібліотека Конгресу США/ЮНЕСКО). Це Міжнародна цифрова платформа, що надає доступ до унікальних рукописів, карт, фотографій світового масштабу. У роботі цієї електронної бібліотеки втілено централізований підхід до збереження культурної спадщини.

3. James B. Hunt Jr. Library (США). Впровадження автоматизованої системи bookBot забезпечує компактне зберігання до 2 млн одиниць, пошук штрихкодом та видачу користувачам літератури через робота tikunova-i.narod.ru+2topuch.com+2zn.ua+2.

4. Oodi (Гельсінкі, Фінляндія). Мультимедійна публічна бібліотека з роботами для сортування книг та можливістю надання інтерактивних послуг ru.wikipedia.org+4topuch.com+4reddit.com+4.

5. EBSC та Штучний інтелект у бібліотеках. Використовуються алгоритми машинного навчання для рекомендацій, пошуку за змістом, голосових асистентів і цифрових турів (наприклад, Бібліотека Мохаммеда бен Рашида) news.rambler.ua.

В Україні цифровізація бібліотечної сфери активно розпочалася після 2000-х років. Найвідоміші приклади:

- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – створення електронного каталогу, цифрових колекцій.
- Електронна бібліотека «Культура України»;
- Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. П. Котляревського;
- Одеська національна наукова бібліотека – створення «Віртуального читального залу».

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського також активно впроваджує цифрові практики, про що детально йтиметься у наступному розділі.

Вітчизняний досвід цифровізації ресурсів бібліотек – це:

1. Проєкт «Бібліоміст» (2009–2014). Ініціатива IREX та фонду Білла і Мелінди Гейтс щодо комп'ютеризації ~1 800 публічних бібліотек та навчання персоналу redalyc.org+7ru.wikipedia.org+7redalyc.org+7.

2. АВІС «УФД/Бібліотека». Система автоматизації бібліотек, впроваджена в понад 200 закладах, враховує MARC, RFID, шаблони, XML/MARC-експорт тощо skhid.kubg.edu.ua+15ru.wikipedia.org+15reddit.com+15.

3. ВНБУ ім. В. І. Вернадського, Електронна бібліотека «УКРАЇНКА». Репозиторій для рукописів, стародруків, картографії, періодики; станом на 2022 р. містить близько 10 000 книг і десятки інших категорій ресурсів.

4. Яворівська національна бібліотека ім. Ярослава Мудрого. Починаючи з 2021 р. функціонує «Open Electronic Library» із широким спектром тематичних колекцій (~448 документів станом на серпень 2021 р.) nv.uaredalyc.org.

5. Луганська ОУНБ ім. Горького. Автоматизована АБІС із електронним каталогом, модулем «віртуальна довідка», міжбібліотечним обміном, онлайн доступом 24/7 ru.wikipedia.org+1ru.wikipedia.org+1.

6. Digitalizacja бібліотек у сільській місцевості. Проєкт Мінцифри + Favbet (2021) передбачав передачу 5 000 комп'ютерів та доступ до цифрової освіти в сільських бібліотеках gazeta.ua.

Справа створення в Україні цифрових бібліотек має адекватно реагувати на цілий ряд викликів, до яких належать такі основні:

- Фрагментація ресурсів. За результатами аналізу, цифрові ресурси розрізнені між різними репозиторіями (напр., «УКРАЇНКА», регіональні проєкти), що ускладнює пошук та уніфікацію доступу.

- Обмежене фінансування. Пріоритет надається цифровізації публічного домену, уникаючи рестрикцій авторських прав, що обмежує стратегічну цілісність проєктів skhid.kubg.edu.ua+2redalyc.org+2reddit.com+2.

- Необхідність національної стратегії. Рекомендація: централізований або змішаний підхід за прикладами Польщі, Австралії, Німеччини з інтеграцією на рівні міністерств культури і цифрової трансформації .

- Позитивні трансформаційні тренди. Застосування ІТ-інфраструктури, Wi-Fi, соціальних мереж, електронних каталогів в університетських бібліотеках (ДонНТУ, Луганськ) ru.wikipedia.org.

Таким чином, цифрові бібліотеки стали невіддільною складовою глобального інформаційного простору. Їх впровадження в Україні демонструє зростання інформаційної культури, доступності знань і готовність бібліотечної системи до сучасних викликів.

Світовий досвід демонструє, що ефективність цифрових бібліотек зростає завдяки інноваціям: роботизації, хмарним технологіям, AI/ML. В Україні відбуваються системні зміни: як у державних Національних бібліотеках, так і на рівні сільських закладів та університетських репозиторіїв. Проте для подальшого розвитку необхідна централізація стандартів, інтеграція ресурсів та сталість державної підтримки.

РОЗДІЛ 3. ЦИФРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ

Д. І. ЧИЖЕВСЬКОГО

3.1. Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського: історія та сучасність

Обласна універсальна наукова бібліотека імені Дмитра Івановича Чижевського — один із провідних культурних, освітніх та інформаційних центрів Кіровоградської області.

Рис.3.1. Обласна універсальна бібліотека імені Д.І.Чижевського. Сучасне приміщення

За десятиліття свого існування вона пройшла складний шлях розвитку — від звичайної губернської книгозбірні до сучасної інноваційної установи, яка виконує функції не лише збереження книжкової спадщини, а й формування цифрового, наукового та соціокультурного середовища регіону.

Історія бібліотеки розпочинається 1897 року, коли в місті Єлисаветграді (нині Кропивницький) було відкрито першу громадську бібліотеку-читальню. З

моменту свого заснування вона виконувала важливу культурно-просвітницьку роль, поступово формуючи фонд та розширюючи спектр послуг.

Рис.3.2. Етапи розвитку книгозбірні. Перше приміщення бібліотеки

Рис.3.3. Етапи розвитку. Бібліотека у 1920 році

У 1939 році бібліотека отримала статус обласної. Протягом радянського періоду активно поповнювався книжковий фонд, створювалися спеціалізовані відділи, впроваджувалася централізована система обслуговування. Поворотним моментом у новітній історії стало присвоєння у 1990-х роках імені Дмитра Івановича Чижевського — видатного філософа, літературознавця і бібліофіла, що підкреслило науковий статус установи.

Сьогодні бібліотека є багатофункціональною установою, яка поєднує традиційні бібліотечні послуги з інноваційними форматами взаємодії з громадськістю. Основні напрями її діяльності включають:

- формування і збереження бібліотечного фонду (понад 800 тис. одиниць зберігання);
- обслуговування користувачів через абонемент, читальні зали, електронні сервіси;
- організацію науково-дослідної, методичної та бібліографічної роботи;
- впровадження цифрових ресурсів та електронних каталогів;
- реалізацію культурно-просвітницьких проєктів, заходів, виставок, семінарів.

Особливу роль відіграє цифрова трансформація бібліотеки, яка охоплює впровадження електронного документообігу, створення електронної бібліотеки, розвиток онлайн-доступу до красназавчих та унікальних фондів. Установа активно співпрацює з регіональними, національними та міжнародними партнерами у сфері освіти, культури, наукових досліджень.

Бібліотека ім. Д. І. Чижевського є прикладом ефективного поєднання збереження культурної спадщини та адаптації до викликів сучасності. Її діяльність демонструє, що бібліотека може залишатися актуальною в епоху цифровізації, виступаючи не лише сховищем знань, а й платформою для діалогу, навчання й творчості.

3.2. Основні цифрові ресурси та сервіси бібліотеки

У сучасних умовах цифрової трансформації бібліотеки перестають бути лише фізичними сховищами знань і дедалі активніше реалізують свою місію у цифровому середовищі. Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д.І.Чижевського активно розвиває цифрову інфраструктуру, спрямовану на забезпечення віддаленого доступу до інформаційних ресурсів, підвищення якості обслуговування користувачів і популяризацію культурної спадщини Кіровоградщини.

Бібліотека імені Д.І. Чижевського активно впроваджує цифрові технології у свою діяльність. Серед ключових цифрових ресурсів – електронний каталог, що дозволяє користувачам здійснювати пошук документів за темою, автором, ключовими словами.

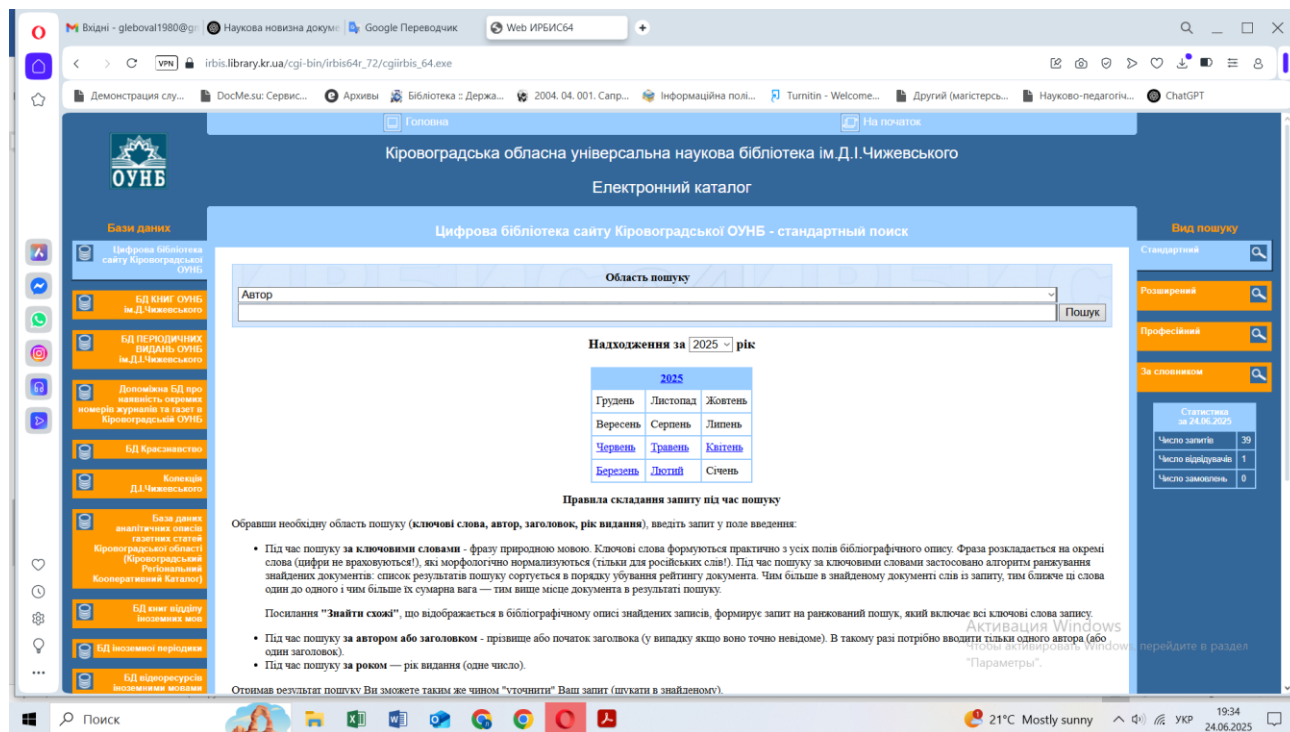

Рис.3.4. Електронний каталог бібліотеки

Окрім цього, доступні повнотекстові бази даних, цифрові колекції рідкісних видань та краєзнавчих матеріалів.

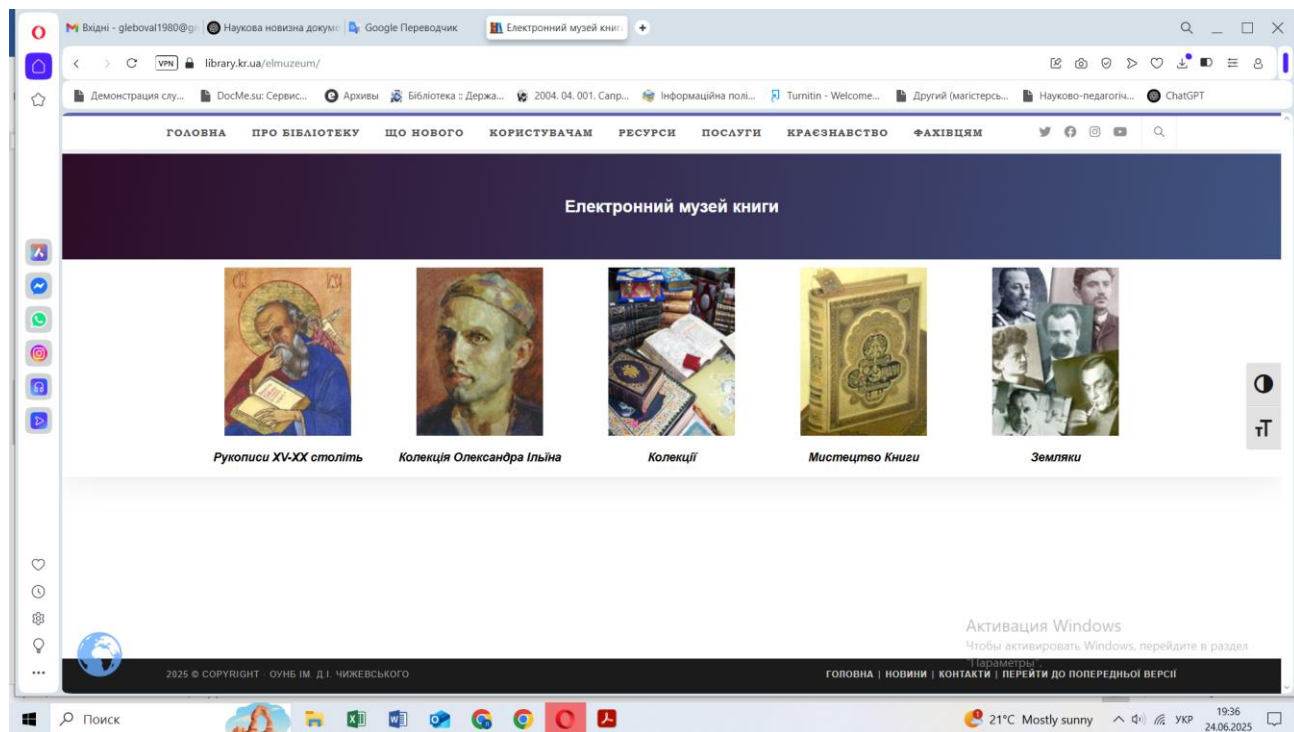

Рис.3.5. Електронний музей книги

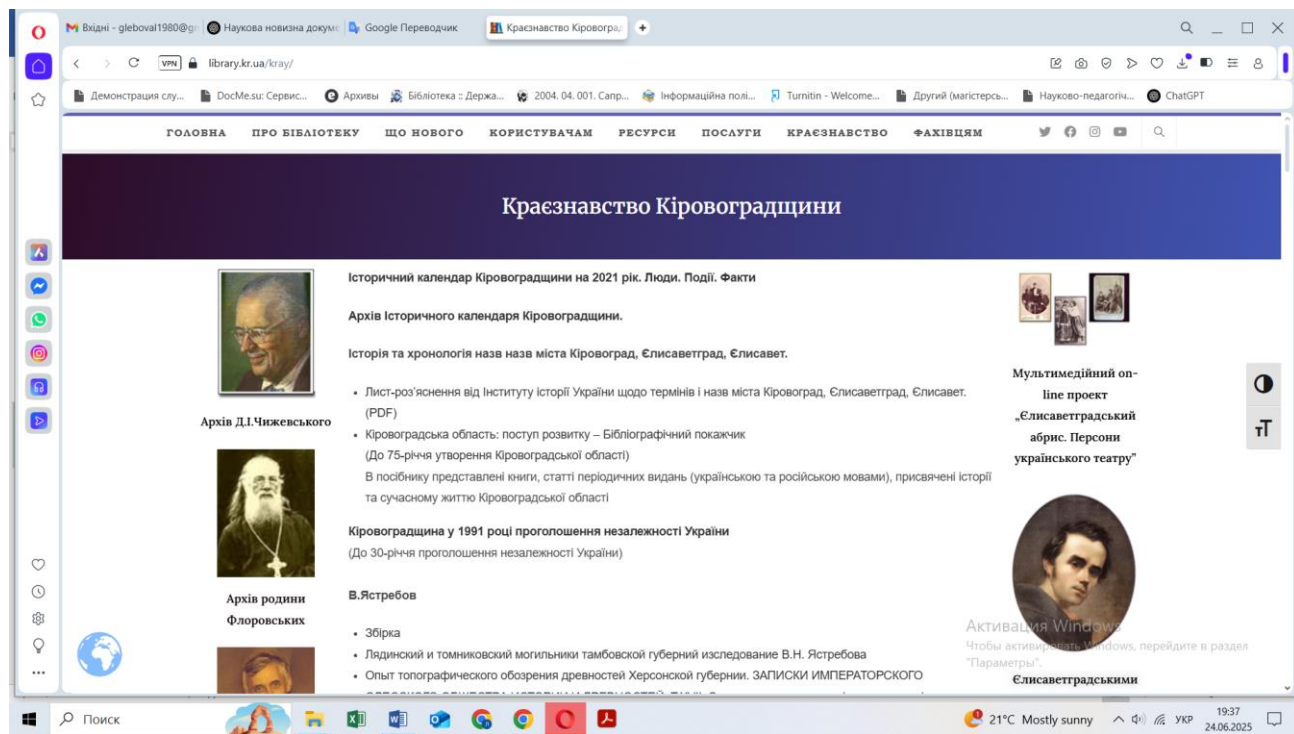

Рис.3.6. Цифрова колекція краєзнавчих матеріалів

До цифрових сервісів належать: віртуальні виставки, електронні бібліографічні покажчики, електронна доставка документів, онлайн-замовлення

літератури, віртуальна довідка, доступ до цифрових колекцій через мобільні пристрої.

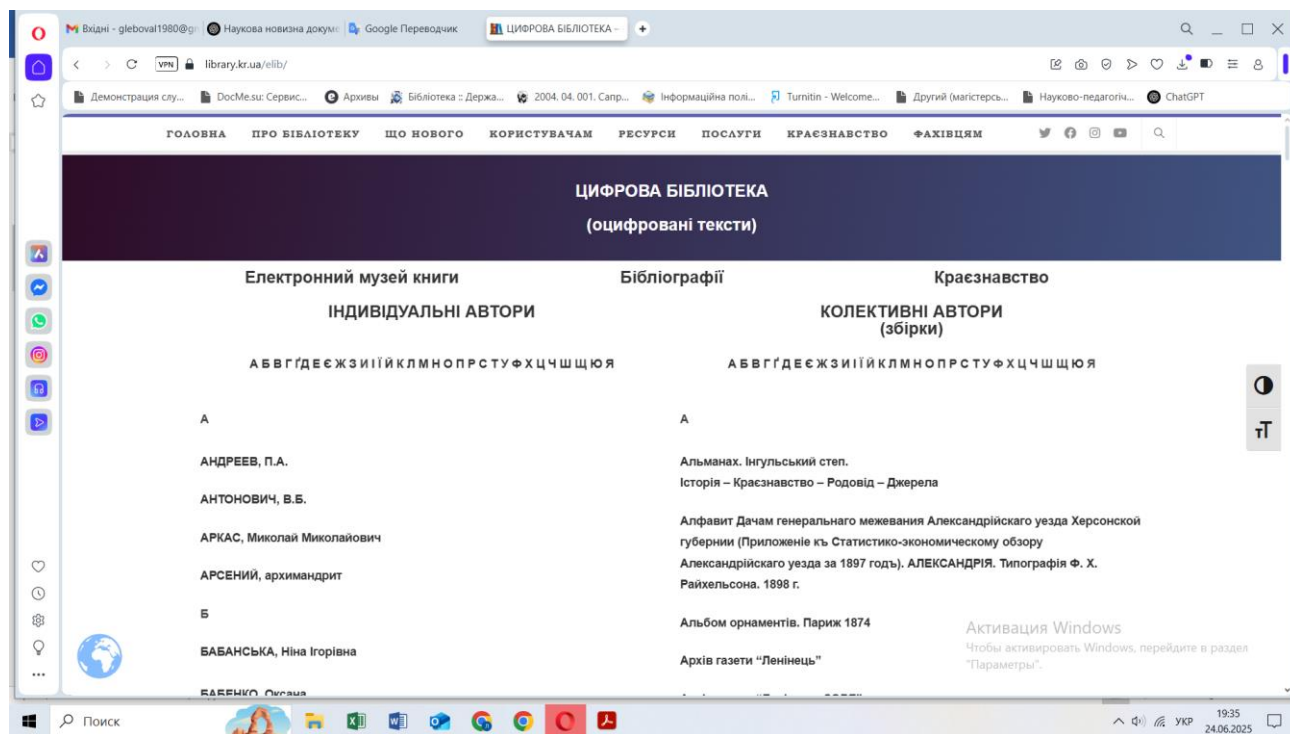

Рис.3.7. Цифрова бібліотека ОУНБ імені Д.І.Чижевського

Одним із ключових інструментів є електронний каталог бібліотеки, що функціонує на базі автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи. Каталог забезпечує доступ до бібліографічної інформації про книжкові, періодичні, аудіовізуальні та електронні ресурси, дозволяє користувачам здійснювати пошук за автором, назвою, темою або ключовими словами. Він постійно поповнюється новими записами, у тому числі щодо краєзнавчих документів.

Бібліотека активно створює електронні колекції, що включають оцифровані видання з фонду рідкісних і цінних книг, краєзнавчі матеріали, архівні документи, фотографії, карти. Значущими проєктами є:

- «Краєзнавча спадщина Кіровоградщини» — колекція оцифрованих книжок, альбомів, газет і буклетів, присвячених історії, культурі та видатним постатям регіону.

- «Чижевський онлайн» — ресурс, присвячений життю і науковій спадщині Дмитра Івановича Чижевського.
- «Ретропреса» — цифровий архів місцевих періодичних видань.

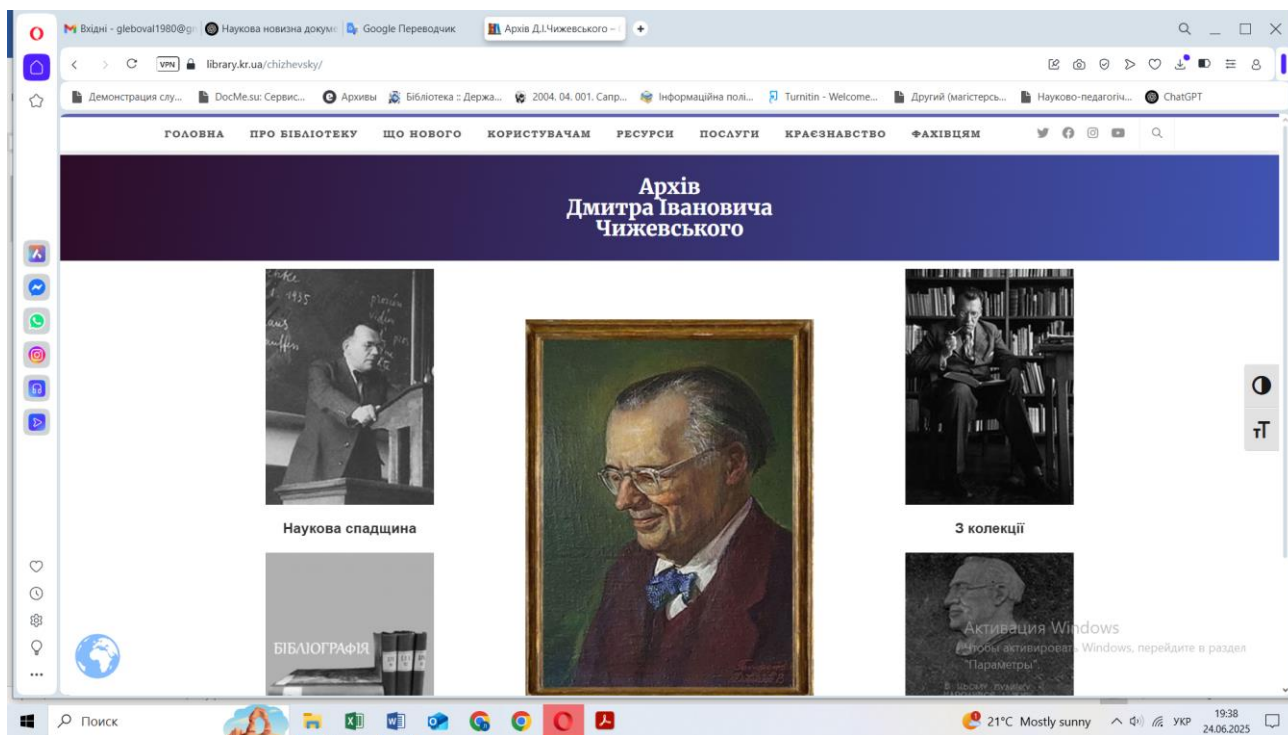

Рис.3.8. Архів Д.І.Чижевського

Ці ресурси доступні через офіційний сайт бібліотеки та є у відкритому доступі для всіх охочих.

З метою зручного обслуговування віддалених користувачів впроваджено низку віртуальних сервісів, зокрема:

- віртуальна довідка, яка дозволяє користувачам ставити запитання бібліотекарям в онлайн-режимі;
- онлайн-запис до бібліотеки;
- електронне замовлення літератури;
- віддалений доступ до повнотекстових ресурсів;
- блогові платформи та сторінки у соціальних мережах, через які здійснюється інформування, популяризація фондів та залучення молодшої аудиторії.

Бібліотека також є партнером національних інформаційних платформ, зокрема:

- Електронної бібліотеки України (ELibUkr);
- Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського;
- регіональних краєзнавчих ініціатив.

Значною є також робота у сфері цифрової просвіти, наприклад:

- онлайн-лекції, тренінги, вебінари, зокрема з медіаграмотності, цифрової безпеки, історії краю;
- віртуальні виставки;
- цифрові квести, вікторини, онлайн-читання для дітей і молоді.

Таким чином, цифрові ресурси та сервіси бібліотеки імені Д.І.Чижевського не лише доповнюють традиційні форми обслуговування, а й створюють нові канали комунікації з громадою, забезпечують відкритий доступ до знань і культурної спадщини, сприяють формуванню цифрової компетентності користувачів.

3.3. Оцифрування фондів: принципи, інструменти, технології

Оцифрування фондів — один із ключових напрямів модернізації бібліотечної діяльності, що сприяє як збереженню документної спадщини, так і розширенню доступу до інформаційних ресурсів. В умовах цифровізації суспільства бібліотеки активно впроваджують технології сканування, електронного зберігання та онлайн-доступу до матеріалів, особливо цінних, рідкісних або краєзнавчих.

Процес оцифрування фондів у бібліотеці імені Д.І. Чижевського здійснюється відповідно до міжнародних стандартів і включає відбір об'єктів, сканування, створення метаданих і збереження файлів у цифровому архіві. Оцифруванню підлягають унікальні, рідкісні, стародруковані та краєзнавчі матеріали. Бібліотека використовує сучасні сканери з високою роздільною

здатністю, програмне забезпечення для обробки зображень, а також хмарні технології для збереження й резервного копіювання цифрових копій.

Процес оцифрування в бібліотеці імені Д. І. Чижевського базується на низці методологічних та етичних принципів:

- Пріоритетність цінності документа — у першу чергу оцифровуються видання, які мають високу історичну, культурну або краєзнавчу значущість, є рідкісними або зношеними;
- Збереження автентичності — під час сканування дотримуються вимог до якості зображення та точного відтворення всіх елементів документа (тексту, графіки, кольору);
- Правова відповідність — оцифрування проводиться з урахуванням авторського права та права користувачів на вільний доступ до публічної інформації;
- Довготривале збереження — створення цифрових копій передбачає архівне зберігання в безпечному форматі (наприклад, PDF/A, TIFF), а також регулярне оновлення носіїв.

Бібліотека використовує сучасні технічні засоби для реалізації цифрових проєктів. Серед основних інструментів:

- Книжкові сканери з безконтактним зчитуванням, які дозволяють зберігати фізичний стан стародруків і рідкісних видань;
- Програмне забезпечення для обробки зображень (ABBYY FineReader, Adobe Acrobat Pro, Scan Tailor), що забезпечує високоточне розпізнавання тексту (OCR) та редагування;
- Метадані формуються відповідно до міжнародних стандартів (Dublin Core, MARC21), що дозволяє інтегрувати цифрові колекції у глобальні бібліотечні системи.

Цифрові файли зберігаються у внутрішніх сховищах бібліотеки, а також публікуються на офіційному сайті у відповідних розділах електронної бібліотеки.

Серед важливих проєктів із оцифрування варто відзначити:

- «Краєзнавча спадщина Кіровоградщини» — проєкт, що охоплює десятки рідкісних краєзнавчих видань, газет, листівок, архівних матеріалів;
- «Ретропреса» — створення повнотекстової бази даних місцевих періодичних видань ХХ століття;
- Оцифрування архівних фотографій і карт, що зберігаються у відділі краєзнавства та відділі рідкісних і цінних видань.

Оцифровані матеріали систематизуються у відкритих тематичних колекціях, які доступні через вебсайт бібліотеки. Це сприяє не лише збереженню документної спадщини, але й підвищенню доступності для дослідників, студентів, освітян і широкої громадськості.

Таким чином, цифрова трансформація бібліотеки передбачає не лише створення сучасних сервісів, але й фундаментальну роботу із захисту та переведення в цифровий формат важливих елементів історико-культурного фонду. Завдяки впровадженню системного підходу до оцифрування, бібліотека імені Д. І. Чижевського виступає одним із лідерів у збереженні документальної спадщини регіону в цифровому вигляді.

3.4. Онлайн-платформи, бази даних та інформаційні продукти

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства онлайн-платформи та бази даних стають невід'ємною складовою бібліотечного середовища. Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського активно впроваджує інноваційні рішення, що дозволяють не лише оптимізувати доступ до інформації, але й розширювати можливості для навчання, дослідження, комунікації та культурного розвитку користувачів.

Однією з провідних платформ бібліотеки є її офіційний вебсайт (<https://library.kr.ua/>), який виконує функцію основного цифрового інтерфейсу взаємодії з громадськістю.

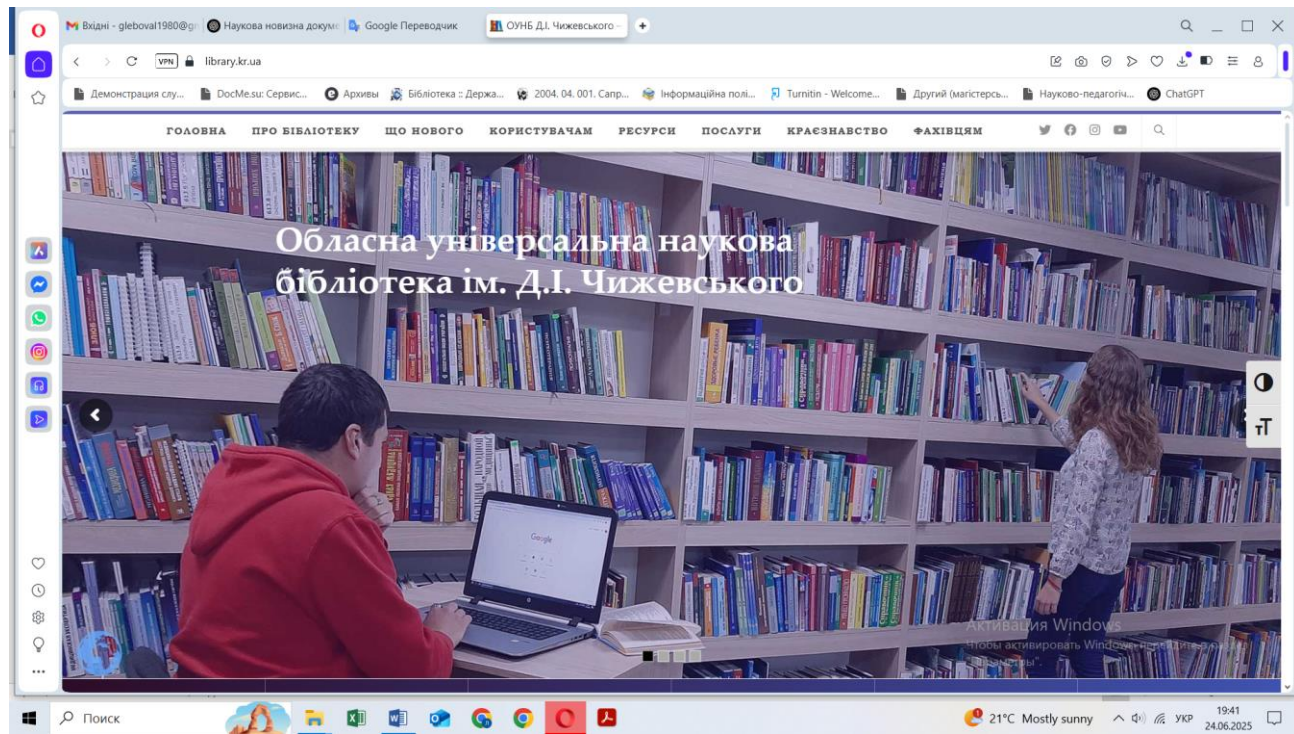

Рис.3.9. Офіційний вебсайт бібліотеки

Через сайт користувачі мають доступ до:

- електронного каталогу та краєзнавчих бібліографічних покажчиків;
- віртуальних виставок, мультимедійних презентацій;
- електронної бібліотеки з оцифрованими краєзнавчими та рідкісними виданнями;
- розкладу подій, анонсів заходів, майстер-класів і вебінарів;
- віртуальної довідки, блогу новин та архіву медіаконтенту.

Бібліотека також використовує соціальні мережі (Facebook, Instagram, YouTube) як платформу для інформування, просування читання, організації онлайн-подій, інтерактивів і конкурсів.

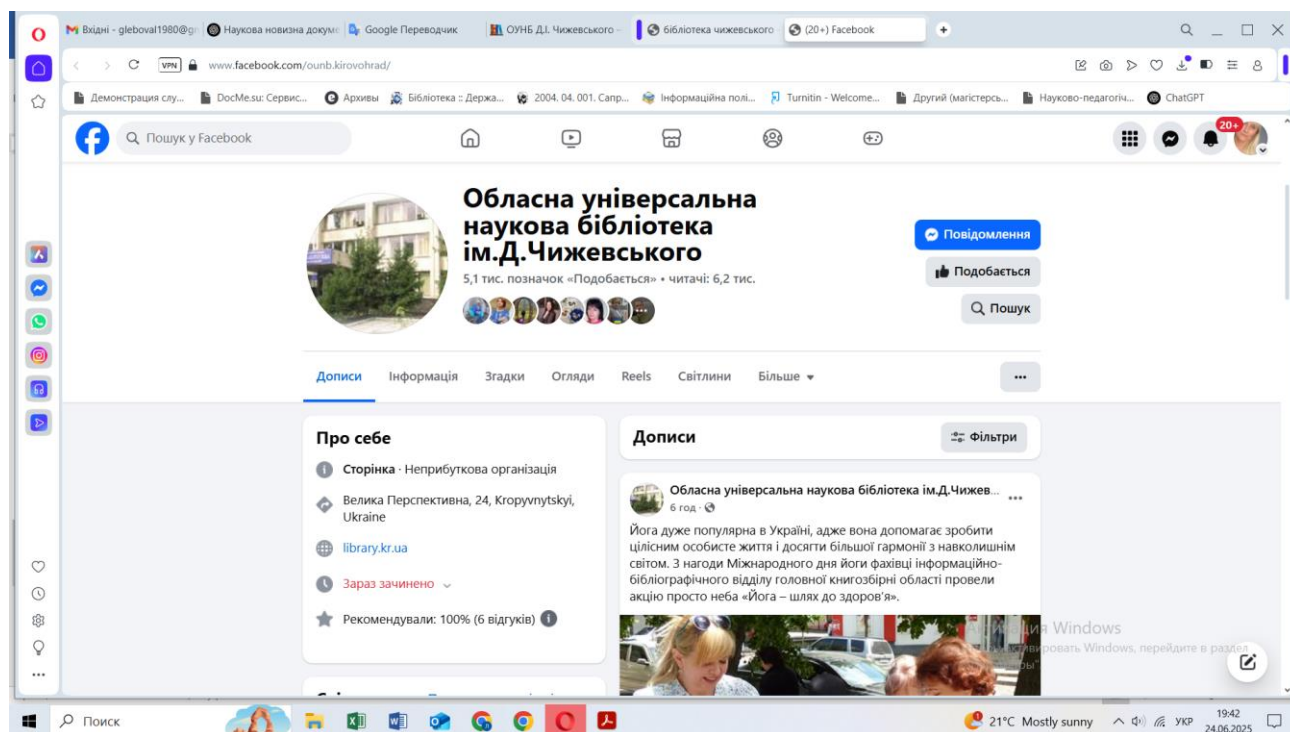

Рис.3.10. Сторінка бібліотеки у Facebook

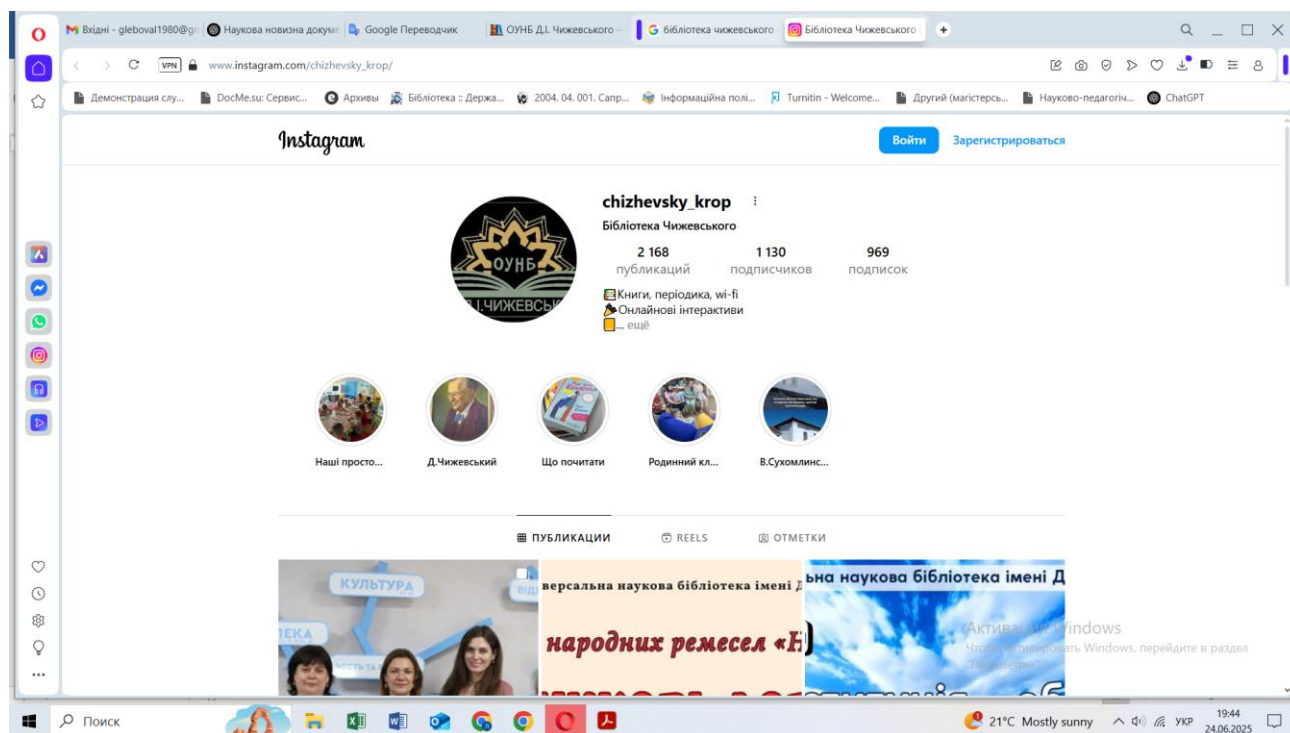

Рис.3.11. Представлення бібліотеки в Instagram

Відеоогляди книг, літературні події, квести, інтерв'ю — все це сприяє активній цифровій комунікації з різними цільовими аудиторіями.

У бібліотеці функціонують як власні, так і зовнішні бази даних. Серед них:

- Повнотекстова база «Кіровоградщина: люди, події, факти» — містить електронні версії статей із регіональної преси, краєзнавчі дослідження, бібліографії;
- База «Видатні постаті краю» — біографічні нариси, фотоматеріали та публікації про діячів культури, науки, освіти області;
- Бібліографічні бази наукових праць — охоплюють матеріали конференцій, наукових записок, збірників, методичних рекомендацій;
- Каталоги електронних ресурсів, зокрема на платформі ІРБІС64.

Окрім локальних баз, бібліотека співпрацює з державними платформами, серед яких:

- Національна бібліографія України;
- Електронна бібліотека України (ELibUkr);
- доступ до відкритих академічних ресурсів (наприклад, DOAJ, DSpace, Europeana).

Інформаційна продукція бібліотеки включає широкий спектр матеріалів, створених на основі власних ресурсів:

- електронні бібліографічні покажчики, дайджести, списки нових надходжень;
- віртуальні виставки, створені за допомогою платформ Canva, Prezi, Google Slides;
- електронні путівники та довідники з краєзнавства, у т.ч. інтерактивні мапи та тури;
- цифрові видання на базі власних фондів, включаючи серії «Бібліотека краєзнавця», «Постаті українського культурного простору», «Раритети фондів».

Рис.3.12. Цінні та рідкісні видання у фондах ОУНБ імені Д.І.Чижевського
Бібліотека активно впроваджує інформаційні кампанії з популяризації читання, культурної спадщини, цифрової грамотності, зокрема через щорічні онлайн-форуми, вебінари та дистанційні школи.

Таким чином, Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д.І.Чижевського розвиває повноцінну екосистему цифрових платформ, баз даних і інформаційних продуктів. Це не лише сприяє збереженню та поширенню знань, а й перетворює бібліотеку на відкритий динамічний простір для навчання, дослідження і комунікації в цифрову добу.

3.5. Використання цифрової бібліотеки користувачами

Цифрова бібліотека як інноваційна форма надання інформаційних послуг суттєво змінює модель взаємодії між бібліотекою та її користувачами. В Обласній універсальній науковій бібліотеці імені Д. І. Чижевського цифрова бібліотека стала важливим компонентом сучасного сервісу, забезпечуючи

віддалений доступ до ресурсів, розширюючи читацьку аудиторію та сприяючи популяризації краєзнавчих, наукових і культурно-просвітницьких матеріалів.

Серед основних мотивів звернення до цифрової бібліотеки користувачами можна виділити:

- потребу в швидкому доступі до повнотекстових джерел для навчання, наукових досліджень, професійної діяльності;
- неможливість фізичного відвідування бібліотеки (особливо актуально для мешканців сільських територій, осіб з інвалідністю, під час дистанційного навчання);
- інтерес до краєзнавчих ресурсів, які рідко представлені в інших онлайн-сховищах;
- зручність цілодобового доступу з будь-якого пристрою.

Завдяки структурованості цифрової бібліотеки на сайті установи, користувачі мають можливість:

- здійснювати пошук за темою, автором, ключовими словами;
- переглядати електронні виставки, презентації, бібліографічні покажчики;
- завантажувати або переглядати онлайн оцифровані книги, періодичні видання, листівки, архівні документи;
- знайомитися з віртуальними проєктами краєзнавчого характеру.

Кількість звернень до цифрових ресурсів зростає щороку, що свідчить про стійкий інтерес до бібліотечного контенту в електронному форматі. За результатами внутрішньої статистики, найчастіше цифровою бібліотекою користуються:

- студенти та викладачі закладів освіти — для написання курсових, рефератів, дипломних робіт;
- дослідники та краєзнавці — для роботи з рідкісними документами;

- бібліотечні працівники області — для методичної підтримки своєї діяльності.

З метою вдосконалення цифрового сервісу бібліотека збирає зворотний зв'язок через онлайн-опитування, форму «Постав запитання бібліотекарю», коментарі у соціальних мережах. Користувачі позитивно оцінюють зручність доступу, актуальність ресурсів, а також активність бібліотеки в онлайн-просторі.

Окрему увагу заклад приділяє формуванню цифрової компетентності користувачів, зокрема:

- проводить онлайн-тренінги з використання електронного каталогу;
- організовує вебінари з медіаграмотності, електронного читання, навігації у цифровому середовищі;
- створює покрокові інструкції та відеоуроки з користування електронними ресурсами.

Попри широкий спектр цифрових можливостей, користувачі бібліотеки стикаються з рядом труднощів: недостатній рівень цифрової грамотності, обмежений доступ до інтернету в сільській місцевості, складність у використанні певних сервісів.

У перспективі бібліотека планує розширити функціональність цифрових ресурсів, впровадити персоналізовані сервіси, удосконалити мобільні додатки та посилити співпрацю з іншими установами. Важливою залишається робота з підвищення цифрової компетентності користувачів.

Таким чином, цифрова бібліотека Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського є не лише сховищем інформації, а й динамічною платформою для навчання, дослідження, культурного збагачення. Високий рівень використання цифрових ресурсів підтверджує ефективність цифрової трансформації та зростання інформаційної культури користувачів.

Висновки до розділу 3

У результаті проведеного аналізу цифрової діяльності Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського можна констатувати, що впровадження сучасних цифрових ресурсів і сервісів суттєво підвищує ефективність інформаційного обслуговування користувачів та сприяє збереженню культурної спадщини регіону.

По-перше, електронні каталоги та бази даних забезпечують зручний, швидкий та цілодобовий доступ до значного обсягу бібліотечного фонду, що дозволяє розширити аудиторію користувачів і підвищити їхню задоволеність послугами.

По-друге, процес оцифрування фондів, який базується на високих стандартах якості та дотриманні правових норм, сприяє збереженню унікальних та рідкісних документів, а також їхній інтеграції у сучасний інформаційний простір.

По-третє, використання онлайн-платформ, соціальних мереж та інших цифрових каналів комунікації підвищує рівень інформованості громадськості про діяльність бібліотеки, розширює можливості для культурно-просвітницької роботи та формує нові форми взаємодії з різними групами користувачів.

По-четверте, цифрова бібліотека активно використовується різними категоріями користувачів — від студентів і науковців до широкої громадськості, що свідчить про її значущість як сучасного інформаційного ресурсу.

Таким чином, цифрова трансформація бібліотеки імені Д. І. Чижевського не лише відповідає викликам сучасності, а й відкриває нові перспективи для розвитку установи як провідного інформаційно-культурного центру регіону.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження було з'ясовано, що Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д.І. Чижевського є сучасним інформаційним центром, який ефективно впроваджує цифрові технології. Її цифрові ресурси, сервіси та онлайн-продукти створюють нові можливості для користувачів.

1. Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського пройшла значний шлях розвитку від традиційної книгозбірні до сучасного багатофункціонального інформаційного центру, що активно впроваджує цифрові технології у свою діяльність.

2. Цифрова бібліотека стала ключовим компонентом інноваційної інфраструктури установи, забезпечуючи доступ до оцифрованих фондів, електронних каталогів, краєзнавчих матеріалів та інших цифрових ресурсів, що відповідає сучасним потребам користувачів.

3. Оцифрування фондів бібліотеки базується на принципах збереження автентичності документів, дотримання авторських прав, використання сучасних технічних засобів і міжнародних стандартів метаданих, що забезпечує довготривале зберігання і відкритий доступ до культурної спадщини.

4. Впровадження онлайн-платформ, електронних сервісів та активна робота в соціальних мережах сприяють підвищенню інформованості населення, розширенню аудиторії бібліотеки та формуванню цифрової компетентності користувачів.

5. Аналіз використання цифрової бібліотеки показав зростаючий інтерес користувачів до електронних ресурсів, особливо серед студентів, науковців та краєзнавців, що підтверджує актуальність цифрової трансформації бібліотеки.

6. Впровадження цифрових технологій у діяльність бібліотеки імені Д. І. Чижевського не лише підвищує якість інформаційного обслуговування, а й

сприяє збереженню регіональної культурної спадщини та формуванню інноваційного інформаційного середовища.

Таким чином, цифрова бібліотека імені Д. І. Чижевського виступає сучасним інформаційним центром, який відповідає викликам цифрової епохи і забезпечує сталий розвиток бібліотечної справи в регіоні.

Цифрова діяльність бібліотеки охоплює широкий спектр напрямів: створення електронного каталогу, оцифрування фондів, підтримка вебресурсів, участь у цифрових проєктах. Незважаючи на виклики, пов'язані з технічними, правовими й соціальними аспектами, установа демонструє стійкий розвиток.

Рекомендації щодо подальшого розвитку включають: розширення цифрових фондів, вдосконалення інтерфейсу користувача, поглиблення партнерства з іншими бібліотеками та навчальними закладами, підвищення цифрової грамотності серед користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко І., Баркова О. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення // Бібл. вісн. 2004 .N2. С. 11-22. URL: <http://sas1.at.ua/publ/8-1-0-44>
2. Андрійченко, Наталія. LIBRARIA – цифровий архів української періодики [Електронний ресурс] / Н. Андрійченко // Кіровоград24.com : [сайт]. Текст. і граф. дані. 2019. 23 квітня. URL: <https://kirovograd24.com/culture/2019/04/23/libraria-tsfrovii-arhiv-ukrainskoi-periodiki.htm>. Назва з екрана. Дата звернення: 12.10.2023.
3. Барабаш В., Глебова Л., Коломієць О. Інноваційні трансформації бібліотек закладів вищої освіти. Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових праць. Серія: «Історичні науки». Переяслав, 2023. Вип. 19. (Категорія «Б»). С. 10–36.
4. В. Барабаш, Л. Глебова, О. Коломієць. Прогресивні напрями інформатизації бібліотек закладів вищої освіти (2015–2020 рр.). *Соціум. Документ. Комунікація* : збірник наукових праць. Серія: «Історичні науки». Переяслав, 2021. Вип. 11. С. 226–245.
5. Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху: Том 1 : матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 8–10 жовтня 2019 р.) : у 2 т. / ред. Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий, О. М. Василенко, О. А. Вакульчук, Г. В. Індиченко, Т. В. Коваль, Г. І. Ковальчук, Л. Й. Костенко, К. В. Лобузїна, Л. В. Муха, В. І. Попик, Г. Я. Рудий, О. П. Степченко, Н. В. Стрішенець. – Київ: НБУВ, 2019. – 466 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003400>
6. Бібліографічний опис електронних ресурсів [Текст] : метод. ред. / Держ. наук. установа Книжкова палата України імени Івана Федорова>>. К.: Книжк. палата України, 2007. 40 с.

7. Бібліотека і розвиток доступу до правової та соціально значущої інформації : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. "Інноваційна модель наукової бібліотеки ХХІ століття" (Київ, 9-10 жовт. 2012 р.) : дод. до зб. наук. пр. "Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 33" / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; [наук. ред. Т. Гранчак]. К., 2012. 183 с. : рис., табл. Бібліогр. в кінці ст.

8. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету : монографія / В. О. Копанєва ; наук. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. К., 2009. 198 с.

9. Бібліотечна орбіта Кіровоградщини [Текст] : збірник статей / Упоряд. Н.Ф. Калашнікова. Кропивницький : Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського», 2021. Вип. 13. Видавець Лисенко В.Ф. 2021. 204 с.

10. Бібліотечна орбіта Кіровоградщини [Текст]: збірник статей / Упоряд. Н.Ф. Калашнікова. Кропивницький: Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського. Вип. 12. Видавець Лисенко В.Ф. 2020. 300 с.

11. Бібліотечна орбіта Кіровоградщини [Текст] : *збірник статей*. Упоряд. Н. Ф. Калашнікова. Кропивницький : Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського», 2021. Вип. 13. Видавець Лисенко В.Ф. 2021. 204 с. URL: <https://library.kr.ua/wp-content/uploads/2022/05/orbita13.pdf>.

12. Бородай І, Л. Татарчук, Т. Підгайної. Інформаційні технології в діяльності провідних бібліотек світу та їх використання за умов сучасних комунікацій. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. №9. С. 80–91.

13. Бруй О. М. Міжнародні стандарти для створення електронних каталогів: програма навчального модулю підвищення кваліфікації працівників бібліотек. 2018. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/24924>.

14. Воскобойнікова-Гузєва О. Модернізаційна стратегія розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери / О. Воскобойнікова-Гузєва // Бібліотечний вісник. 2012. № 5. С. 8–19. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000000290>

15. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація: монографія / наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.

16. Воскобойнікова-Гузєва О. В., Терещенко Н. М. Вектори стратегічного розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти України, Литви, Польщі. *Науково-педагогічні студії*. 2021. Вип. 5. С. 145–160.

17. Волохін О.М. Електронні ресурси сучасної регіональної бібліотеки. Всеукраїнська науково-практична конференція. Кіровоградської ОУНБ ім. Д. І. Чижевського URL: <https://old.library.kr.ua/conference/volokhin.html>

18. Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг. *Бібл. вісн.* 2016. № 1. С. 18–29.

19. Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» визначає підвищення ефективності зберігання документів які зберігаються в різних фондах також дає доступ до інформації: від 17 серпня 2011 року №956 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF>

20. Добровольська В. В. Електронна бібліотека «Україніка» – унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини /

В. В. Добровольська // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 1. С. 79–87. <http://journals.uran.ua/bdi/article/view/205424>.

21. ДСТУ 2228-93. Система оброблення інформації. Підготовлення і оброблення даних. Терміни та визначення. [чинний від 1994-07-01].

22. ДСТУ 3396.0-96. Захист інформації. Технічний захист інформації. Основні положення. [чинний від 1997-01-01].

23. ДСТУ 2392-94. Інформатизація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. [чинний від 1994-03-29].

24. ДСТУ 7154:2010. Інформація та документація. Принципи бібліографічного упорядкування; [чинний від 01 липня 2010] (на заміну ГОСТУ 8.451-81).

25. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства [Текст] : [монографія] / [О. С. Онищенко та ін.] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К. : НБУВ, 2011. 247 с.

26. Електронні книжки та електронні читанки (рідери) в бібліотеці: з чого почати? / Укр. бібл. асоц., Нац. парламент. б-ка України, Наук. б-ка Нац. ун-ту «Києво-Могилян. акад.» ; [уклад. : Пашкова В. С., Ярошенко Т. О.]. К. : Самміт-Книга, 2013. 64 с.

27. Електронні ресурси бібліотек України в інформаційному забезпеченні науки: стан та перспективи розвитку / Г. Шемаєва // [Бібліотечна планета](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2006_4_6). 2006.№4.С.21-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2006_4_6

28. Желай О. П. Електронний сервіс сучасної бібліотеки: *монографія*. Желай Оксана ; наук. ред. В. М. Горвий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2021. 208 с.

29. Колоскова Г.В. Електронні колекції документів як складник бібліотечно-інформаційного потенціалу. Вісник Книжкової палати. 2019.№3.С.44-47.

30. Кудря Л. Віртуальна книжкова виставка – нова форма популяризації документів / Л. Кудря // Бібл. планета. 2009. № 1. С. 37-39.

31. Кізян Ольга Іванівна. Електронні бібліотеки України як джерелознавча база наукових досліджень Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. URL: <https://library.vn.ua>

32. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> (дата звернення: 25.08.2024).

33. Малюга М. М. Цифрові бібліотеки як мегаджерело інформації для опорних закладів освіти. Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności. Tom 6. 17 czerwca 2019 rok. Krakow, Polska С. 124–127. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716511/1/%D0%A6%D0%B8%D1%84_%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB_2.pdf

34. Пасмор Н. П. Сучасна бібліотека – центр створення і зберігання інформаційних ресурсів // Питання вдосконалення діяльності відділів рідкісних книг бібліотек в інформаційному забезпеченні науково-освітнього процесу : матеріали вист. учасників «круглого столу» (м. Харків, 29 берез. 2012 р.). Х., 2012. С. 41–44.

35. «Правила користування...» затвержені Наказом по комунальному закладу «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського» від 16 серпня 2017 року № 95. URL: <https://library.kr.ua/terms-of-use>.

36. Приходько Л. Ф. Збереження цифрової культурної спадщини – імператив XXI століття (за документами ЮНЕСКО і Європейського Союзу) / Л. Ф. Приходько // *Архіви України*. 2019. Вип. 2. С. 67–92.

37. Про авторське право та суміжні права. Закон України зі змінами URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 12.08.2024).

38. Про бібліотеки та бібліотечну справу»: Закон України від 27 січня 1995 р. №7 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.05.2024).

39. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 12.06. 2024).

40. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах:Закон України від 5 липня 1994 року №80/94 ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.05.2024).

41. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі:Україні Указ Президента: м. Київ від 31 липня 2000 року №928/2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000> (дата звернення 08.06.2024).

42. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року №2657-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення 24.09.2024).

43. Про національну програму інформатизації: від 1 грудня 2022 року № 2807-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20> (дата звернення 10.10.2024).

44. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007-2015рр:від 9 січня 2007 року №537-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення 15.10.2024).

45. Типові правила користування бібліотеками в Україні», затверджені наказом Міністерства культури і мистецтв України № 275 від 05.05.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0449-99> (дата звернення 30.09.2024).

46. Рибачок О. М. Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (80-ті роки ХХ – 10-ті роки ХХІ ст.) : дис. ... канд. іст. наук / Рибачок

Олег Миколайович ; Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2018. 242 с.

47. Сайт ОУНБ ім. Д.І Чижевського URL: <https://library.kr.ua>
48. Сайт Наукова бібліотека URL: <https://library.btu.kharkov.ua/posluhy/studentam/yak-korystuvatysia-elektronnyu-resursamy-naukovoi-biblioteku.html>
49. Сайт facebook.com/KirovohradOUNB.
50. Сайт www.youtube.com/@Бібліотекаім.Д.І.Чижевського.
51. Сайт URL: https://www.instagram.com/chizhevsky_krop .
52. Сайт URL: <https://library.kr.ua/terms-of-use>
53. Сайт URL: <https://library.kr.ua> .
54. Сайт URL: http://aleph.lsl.lviv.ua:8991/F/6LRJH5GJFCVB7H5EGFR49MNJSB5S4S86698K2UCQCBVAMX9UNA-18096?func=find-c&local_base=eStefanyk&ccl_term=wrд%3Dalldocuments.
55. Сайт URL: <https://library.kr.ua/news/polhromukr/>
56. Сайт URL: <https://library.kr.ua/holosy/>
57. Сайт URL: <https://www.lnulibrary.lviv.ua/>
58. Сенченко Н. Актуальні питання формування цифрових колекцій електронних бібліотек. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 1. С. 15–24.
59. Чекмарьов А.О. Національна система електронних бібліотек / А. О. Чекмарьов, Л.Й. Костенко, Т.П. Павлуша. К., 1988. 50 с.